

ПРИМЕДБЕ НА ЧЛАНОВЕ 30. И 46. НАЦРТА УСТАВА СРС И СФРЈ

У члану 30. Нацрта устава СР Србије, а такође и нумерички и садржајно у Нацрту устава СФР Југославије уређује се питање права радника у радним заједницама образованим ради вршења послова од заједничког интереса за више основних и других организација удруженог рада и за организације удруженог рада удружене у пословна удружења и друге облике удружења. Предвиђено је да ови радници имају право на лични доходак и средства за заједничку потрошњу у складу са начелом расподеле према раду и са основама и мерилима расподеле који важе у организацијама удруженог рада, као и одређена друга самоуправни права у складу са природом послова које врше и са заједничким интересима ради којих су ове радне заједнице образоване.

Пре свега, овде се употребљава термин „радне заједнице“. Тај термин је до сада био у употреби за радне колективе организација удруженог рада. Сама употреба овога термина већ изазива одређену забуну. То се и показује у радним организацијама у току уставне дебате. Међутим, није реч само о термилошкој забуну. По среди је и правна забуна. До ове забуне долази у вези са ставом 3. члана 30. Нацрта. У том ставу се истиче да се међусобна права, обавезе и одговорност радника у овим радним заједницама и корисника њихових услуга уређују уговором, у складу са законом и самоуправним споразумом или друштвеним договором. Другим речима, ове радне заједнице са гледишта права могу бити, односно јесу, субјекти права и обавеза, као и одговорности. То значи да поред основних организација, следећи доследно текст Нацрта, имамо и друге субјекте права, правна лица у радној организацији односно у пословним удружењима. То би јако отежавало односе у пракси и дошло би до врло различитог поступка у образовању ових радних заједница, па и великих сукоба у радним организацијама, основним организацијама удруженог рада, заједницама основних организација удруженог рада и пословним удружењима. Посебно би дошло до неспоразума у оним организацијама где досадашње тзв. „заједничке службе“, већ представљају основне организације удруженог рада. Наиме, у већини радних организација у складу са Амандманом ХХI образоване су основне организације удруженог рада. Заједничке службе ових организација (некадашња дирекција предузећа) су у многим радним организацијама образоване у основну организацију заједничких служби. Ове основне организације су се путем самоуправног споразума о удруживању удружиле у радну организацију

са основним организацијама чије заједничке послове обављају. Сигурно, реч је о таквим „заједничким службама“ које имају све неопходне услове предвиђене у Амандману XXI на Устав СФР Југославије. У низу радних организација ове службе, организоване у основне организације удруженог рада, успешно и ефикасно послују. Истина, појавила се и одређена друштвена критика и истиче се да овакво организационо решење омогућава развој технократских тенденција у великим радним организацијама. Наравно да би ту тврдњу требало доказати ваљаним аргументима и одговарајућом анализом. Вероватно је да технократске тенденције потичу претежно из других узрока и то је, по мом мишљењу, политичко питање, а не питање организационог уређења тј. постојања или непостојања основне организације удруженог рада, односно уместо ње радне заједнице која видимо има скоро иста права у суштини, само би то било предвиђено самоуправним споразумом, односно у правом плану уговором како је то формулисано у нацртима устава. Неопходно је истаћи да „заједничке службе“ у низу радних организација не испуњавају услове да буду основне организације удруженог рада. Тада би оне били организациони делови других основних организација удруженог рада као њихови саставни делови са одређеним посебним правима која би била предвиђена у статуту тих организација. Уколико су те заједничке службе врло слабо развијене, могле би бити део само једне основне организације удруженог рада, а ако су нешто разубеније, делови односно организационе јединице у више основних организација удруженог рада зависно од природе њихових послова и делатности тих основних организација удруженог рада.

Имајући све горе изнето у виду предлажем да се после става 1. Нацрта републичког и савезног устава дода нови став који би гласио: „Кад постоје услови да организују основну организацију удруженог рада и кад то није у супротности са циљевима других организација удруженог рада и радних организација удружених у пословно удружење и друге облике удруживања, радници у радним заједницама који врше послове за те организације удруженог рада и њихова удружења, организују (могу организовати) основну организацију удруженог рада и своја права и обавезе са другим организацијама регулисати самоуправним споразумом или друштвеним договором“.

Сматрамо да би уношење оваквог става отклонило низ неспоразума до којих у пракси може доћи, а помогло би бољем и ефикаснијем организовању тзв. „заједничких служби“ у радним организацијама. Наравно политички фактори, организација СК, синдикална организација, омладинска организација и органи самоуправљања би спречили све евентуалне девијације у вези са оваквим организовањем. Било који организовани облик, односно организационо решење само по себи не спречава менаџерске и бирократске тенденције, већ делатност људи организованих у друштвено-политичке организације и њихова правремена акција.

У вези са члановима 46, оба Нацрта устава, и републичког и савезног, где се уређује повезивање, удруживање, организација удруженог рада које се баве прометом робе и услуга са производним и другим организацијама удруженог рада у циљу међусобног утицаја на пословну и развојну политику, заједничког преузимања ризика и заједничке одговор-

ности за проширивање материјалне основе, повећања продуктивности рада у производњи и робном промету, као и одговарајућег учешћа у дохотку оствареном међусобном сарадњом. Примећено је у организацијама удруженог рада у области промета робе и услуга да је овај члан стилизован тако да изгледа као захтев упућен само овим организацијама, а не и производним и другим организацијама да сарађују са организацијама удруженог рада у области промета. То се даље аргументује ставом 3. и ставом 6. наведених чланова Нацрта оба устава. Наиме, право учешћа у дохотку је стипулисано тако да је реч о једностраном праву производних организација да учествују у дохотку организација из области промета робе и услуга, а не и обратно о праву и ових организација да на одређени начин, начин предвиђен уговором или самоуправним споразумом о тој сарадњи, учествују у дохотку производних и других организација. Правно, овакво формулисање нема чврсту подлогу. У пословној сарадњи и удруживању уговорни партнери морају бити потпуно равноправни и обавезе у сваком погледу одговарати правима друге стране, односно поштован принцип узајамности. Исто то важи и у погледу права да се савезним законом уређују случајеви и услови под којима се организације удруженог рада које се баве пословима промета робе и услуга обавезно удружују с производним и другим организацијама удруженог рада (став 6, члана 46. Нацрта). Ова стилизација би такође морала бити таква да се види да су и производне и друге организације дужне да се удружују на основу закона, а не да је то једнострана обавеза само организација у области промета робе и услуга. Неопходно је истаћи да су у пракси извесне организације удруженог рада које се баве прометом робе и услуга наишле на тешкоће при покушају да остваре сарадњу са производним и другим организацијама које једноставно не желе да закључе неке другачије уговоре од класичних купопродајних уговора и да пласман и наплативост потраживања пребаце искључиво на организације удруженог рада у области промета. Данас је то и те како велики ризик. Стога би стилизација поменутих ставова морала бити таква да подједнако обавезује све организације упућене на сарадњу и удруживање и савезном закону даје овлашћење у том смислу.

Др Радомир Буровић